

KALBOS, PAKEITUSIOS PASAULĮ

SUDARYTOJAS IR ĮŽANGOS AUTORIUS
SIMON SEBAG MONTEFIORE

KALBOS, PAKEITUSIOS PASAULĮ

SUDARYTOJAS IR ĮŽANGOS AUTORIUS
SIMON SEBAG MONTEFIORE

Iš anglų kalbos vertė
Aidas Jurašius

VILNIUS 2014

TYTO ALBA

Turinys

Ivadas / 3

Jėzus iš Nazareto / 6

„Palaiminti turintys vargdienio dvasią“
Iš Kalno pamokslas (Evangelija pagal Matą), I a. po Kr.

Pranašas Mahometas / 9

„Kreipk savo veidą Šventosios Mečetės pusėn“
Iš *Surah al-Baqarah* (Koranas), VII a. po Kr.

Karalienė Elžbieta I / 12

„Aš turiu karaliaus širdį ir dvasią“
Drašinamoji kalba anglų kariuomenei Tilberyje, 1588 m. rugpjūčio 8 d.

Karalius Karolis I / 15

„Netekęs vystančio vainiko einu vainikuotis nevystančiu“
Kalba ant ešafoto, 1649 m. sausio 30 d.

Oliver Cromwell / 19

„Vardan Dievo, eikite!“
Kalba, pasakyta paleidžiant Ilgojo parlamento likučius,
1653 m. balandžio 20 d.

George Washington / 22

„Aistringas vienos šalies prisirišimas prie kitos sukelia daugybę blogybių“
Prezidento atsisveikinimo kalba, 1796 m. rugsėjo 17 d.

Thomas Jefferson / 28

„Mes visi respublikonai, visi federalistai“
Prezidento inauguracinė kalba, 1801 m. kovo 4 d.

Napoleonas Bonapartas / 34

„Mano Senosios gvardijos kariai, atsisveikinu su jumis“
Atsisveikinimo kalba, pasakyta Imperatoriškajai gvardijai, 1814 m. balandžio 14 d.

Abraham Lincoln / 37

„Liaudies vyriausybė, sukurta liaudžiai pačios liaudies“
Getisbergo kreipimasis, 1863 m. lapkričio 19 d.

Susan B. Anthony / 40

„Ar moterys – žmonės?“
Iš paskaitų turnė sakytos kalbos „Ar Jungtinių Valstijų piliečiui balsuoti – nusikaltimas?“, 1873 m. vasaris–birželis

Emmeline Pankhurst / 45

„Esu čia kaip karė“
Kalba apie kampaniją dėl bričių teisės balsuoti, 1913 m. lapkričio 13 d.

Patrick Pearse / 48

„Nebus taikos nelaisvoje Airijoje“
Kalba prie Jeremiah'o O'Donovano Rossos kapo, 1915 m. rugpjūčio 1 d.

Woodrow Wilson / 52

„Pasaulis turi tapti saugus, kad būtų demokratiškas“
Kreipimasis į Kongresą dėl karo paskelbimo, 1917 m. balandžio 2 d.

Vladimir Iljič Lenin / 56

„Visa valdžia – Taryboms!“
Kalba, apibrėžianti bolševikų politinius tikslus, 1917 m. rugsėjis

Clarence Darrow / 61

„Tikiu meilės įstatymu“
Baigiamoji Henry'o Sweeto gynimo kalba, 1926 m. gegužės 11 d.

Mohandas K. Gandhi / 64

„Tikiu, kad mūsų reikalas teisingas“
Kalba, pasakyta 1930 m. kovo 11 d., Druskos žygio išvakarėse.

Franklin D. Roosevelt / 69

„Vienintelis dalykas, kurio turime bijoti, tai pati baimė“
Prezidento inauguracinė kalba, 1933 m. kovo 4 d.
„Data, kuri per amžius bus prisimenama su gėda“
Kreipimasis į Kongresą dėl karo paskelbimo, 1941 m. gruodžio 8 d.

Adolf Hitler / 76

„Mano kantrybė baigėsi“
Kalba, kuria reikalaujama, kad Čekoslovakija atiduotų Sudetų kraštą,
1938 m. rugsėjo 26 d.
„Nuo šiol aš tiesiog pirmas Reicho kareivis“
Kalba, kuria pranešama apie karą su Lenkija, 1939 m. rugsėjo 1 d.

Neville Chamberlain / 83

„Taika iki mūsų dienų galo“
Pareiškimas pasirašius Miuncheno sutartį, 1938 m. rugsėjo 30 d.

Josif Stalin / 86

„Mums būtina sutikti pasirašyti šį paktą“
Kalba politbiurui apie nacių ir sovietų paktą, 1939 m. rugpjūčio 19 d.

Winston Churchill / 91

„Negaliu pažadėti nieko – tik kraują, sunkų triūsą, ašaras ir prakaitą“
„Kovosime paplūdimiuose“
„Tai buvo didingiausia jų valanda“
„Dar niekada žmonijos karų istorijoje tokia daugybė žmonių nesijautė skolinga tokiai mažai saujelei“
„Nusileido geležinė uždanga“
Iš kalbų, sakytų Antrojo pasaulinio karo ir pokario metais, 1940–1946 m.

Charles de Gaulle / 99

„Prancūzijos pasipriešinimo liepsna neturi užgesti – ir neužges“
Radijo kreipimasis dėl Prancūzijos išvadavimo pajėgų telkimo,
1940 m. birželio 18 d.

Viačeslav Molotov / 102

„Išdavystė, kuriai nėra lygių civilizuočių tautų istorijoje“
Radijo kreipimasis, smerkiantis nacių invaziją į Sovietų Sąjungą,
1941 m. birželio 22 d.

George S. Patton jaunesnysis / 106

„Aš pats nušausiu tą kalės vaiką Hitlerį“
Įkvepianti kalba „D dienos“ išvakarėse JAV Trečiajai armijai,
1944 m. birželio 5 d.

Imperatorius Hirohitas / 110

„Ištverti neištveriamą“
Radijo kreipimasis, kuriame paaiškinamas Japonijos kapituliacijai,
1945 m. rugpjūčio 15 d.

J. Robert Oppenheimer / 114

„Mes ne tik mokslininkai, bet ir žmonės“
Kalba apie atominį amžių ir mokslininkų atsakomybę,
1945 m. lapkričio 2 d.

Džavaharlalas Nehru / 117

„Išmušus vidurnakčio valandai Indija prabus“
Kalba Indijos nepriklausomybės paskelbimo proga,
1947 m. rugpjūčio 14 d.

Douglas MacArthur / 121

„Turėjau tiesiog palikti jūsų kovojančius sūnus Korėjoje“
Atsisveikinimo kalba Kongrese, 1951 m. balandžio 19 d.

Nikita Chruščiov / 125

„Asmens kultas“
Staliną smerkianti slapta kalba XX komunistų partijos suvažiavime,
1956 m. vasario 25 d.

John F. Kennedy / 130

„Neklauskite, ką šalis gali padaryti dėl jūsų“
Prezidento inauguracinė kalba, 1961 m. sausio 20 d.
„Ich bin ein Berliner“
Kalba už demokratiją prie Berlyno sienos, 1963 m. birželio 26 d.

Martin Luther King jaunesnysis / 138

„Aš turiu svajonę“
Kalba apie pilietines teises prie Lincolno memorialo,
1963 m. rugpjūčio 28 d.
„Aš regėjau Pažadėtąją žemę“
Kalba apie pilietines teises žūties išvakarėse, 1968 m. balandžio 3 d.

Nelson Mandela / 146

„Dėl šio idealo aš pasirengęs mirti“
Kalba teisme ginant savo veiklą ir jos tikslus, 1964 m. balandžio 20 d.
„Pagaliau laisvi“
Kalba po NAK pergalės rinkimuose, 1994 m. gegužės 2 d.

Malcolm X / 152

„Jei nekenti medžio šaknų, tai nekenti ir paties medžio“
Kalba, aukštinanti afrikietišką kilmę, 1965 m. vasario 14 d.

Pierre Trudeau / 156

„Kas yra pagrobėjų aukos?“
Kreipimasis Kvebeko separatizmo krizės metu, 1970 m. spalio 16 d.

Richard Nixon / 161

„Baltieji rūmai nebus baltinami“
Kreipimasis į naciją dėl Votergeto istorijos tyrimo skaidrumo,
1973 m. balandžio 30 d.

Indira Gandhi / 167

„Ypatingas Indijos moterų įpareigojimas“
Kalba apie moterų lavinimo vertę, 1974 m. lapkričio 23 d.

Chaim Herzog / 171

„Neapykantos, tamsuoliškumo ir pyktybės auka“
Antisemitizmą smerkiantis kreipimasis Jungtinėse Tautose,
1975 m. lapkričio 10 d.

Anwar al-Sadat / 175

„Mes sutinkame gyventi su jumis nuolatinėje taikoje“
Kreipimasis į Izraelio Knesetą su taikos derybų pasiūlymu,
1977 m. lapkričio 20 d.

Popiežius Jonas Paulius II / 180

„Mums, lenkams, laisvė atsieina taip brangiai“
Kreipimasis į tėvynainius, 1983 m. birželio 18 d.

Ronald Reagan / 184

„Pone Gorbačiovai, nugriaukite šią sieną!“
Kalba Vakarų Berlyne reiškiant paramą demokratiniams principams,
1987 m. birželio 12 d.

Michail Gorbačiov / 189

„Pasirinkimo laisvė – visuotinis principas“
Kalba Jungtinėse Tautose apie Sovietų Sąjungos reformas,
1988 m. gruodžio 7 d.

Václav Havel / 193

„Mes gyvename užteršto moralės aplinkoje“
Čekijos komunistinės praeities apžvalga per radiją,
1990 m. sausio 1 d.

Grafas Charles Spencer / 197

„Labiausiai medžiojamas šių laikų žmogus“
Gedulinga kalba per Velso princesės Dianos laidotuves,
1997 m. rugsėjo 6 d.

Elie Wiesel / 201

„Abejingumo pavojai“
Kalba, kurioje apžvelgiamos didžiosios XX a. negandos,
1999 m. balandžio 12 d.

George W. Bush / 207

„Šiandien mūsų nacija matė blogį“
Kreipimasis į naciją po Rugsėjo 11-osios teroristinių atpuolių,
2001 m. rugsėjo 11 d.

Gerry Adams / 211

„Išmušė lemtinga mūsų kovos akimirka“
Kreipimasis į Airijos respublikonų armiją atsisakyti smurto,
2005 m. balandžio 6 d.

Kevin Rudd / 215

„Pavogtosioms kartoms... atsiprašau“
Siūlymas parlamentui atsiprašyti Australijos čiaabuvių už praeities skriaudas, 2008 m. vasario 13 d.

Barack Obama / 219

„Amerika – tai šalis, kur viskas įmanoma“
Kalba po pergalės JAV prezidento rinkimuose, 2008 m. lapkričio 4 d.

„Palaiminti turintys vargdienio dvasią“

JĖZUS IŠ NAZARETO

Iš Kalno pamokslo (Evangelija pagal Matą), I a. po Kr.

Į Kalno pamokslą sudėti Jėzaus žodžiai daugybei žmonių yra pati krikščioniškojo mokymo esmė. Jie pranoksta patį krikščioniškąjį tikėjimą ir atskleidžia svarbiausius etinius principus, kaip žmogui dera elgtis su kitais, o kai kurios atkarpos – tarp jų ir eilutės, vadinamos „Palaiminimais“ ir „Tikrąja malda“, – paprastai įskiepijamos mums jau vaikystėje. Kai kurių krikščionybės mąstytojų ir Biblijos tyrinėtojų nuomone, šis pamokslas – tai ne kuriuo nors metu pasakyta kalba, o vėliau pirmųjų krikščionių autorių į vieną rinkinį sudėti atskiri pamokymai.

Remiantis istorija, Jėzus gimė romėnų ir marionetinio žydų režimo valdomoje Palestinoje I a. pr. Kr. pabaigoje arba I a. po Kr. pradžioje. Užaugo Nazarete, paskui keliaudamas po Šiaurės Palestiną trejus metus pamokslavo, per tą laiką subūrė daug sekėjų, kuriuos viliojo tai, kaip jis aiškino žydų įstatymus, ir jo daryti stebuklai. Žydų religinių vadovų kritika ir perspėjimai apie neišvengiamai artėjančią Dievo karalystę, pakeisiančią žmonių valdžią, sukėlė žydų ir romėnų valdininkijos priešišumą, nulėmusį jam mirtį ant kryžiaus.

Apie Jėzaus gyvenimą ir mokymą pasakojama keturiose Naujojo Testamento evangelijose (šis žodis reiškia „gerąją naujieną“), jų autorystė priskiriama keturiems apaštalams: Matui (Evangelijoje pagal Matą ir yra Kalno pamokslas), Morkui, Lukui ir Jonui. Jie vaizduoja Jėzų gyvenantį be jokių išteklių ar šeimos paramos, dažnai įsimaišantį tarp vargšų ir visuomenės atstumtųjų, nuolat pranašaujantį, kad galingųjų paniekintas kentės ir mirs vykdydamas Dievo valią. Kai kurios smulkmenos evangelijose skiriasi, tačiau jų autoriai sutartinai teigia, kad Jėzus prisikėlė iš numirusiųjų ir pasirodė jiems tą pačią dieną šitaip patvirtindamas savo teiginį, kad jis esąs Mesijas, Dievo sūnus.

Nekrikščionys istorinį Jėzų vertino įvairiai, laikė jį dorovės reformuotoju, politiniu maištininku, Palestinos valstiečiu ir charizmatišku rabinu. Krikščionys jį galėtų vertinti visai taip pat, tačiau jiems jis pirmiausia yra pranašas, turėjęs unikalų dievišką gimimu paliudytą ryšį su Dievu, savo mirtimi ir prisikėlimu atnešęs žmonijai išganymą.

Krikščionių sąjūdis sparčiai plito po visą Viduržemio jūros regioną, nors I a. po Kr. Romos imperatoriai Klaudijus ir Neronas jį žiauriai persekiojo. Šimtmečiui baigiantis Palestinos žydų vadovai ėmėsi politikos griežtai skirti krikščionis ir žydus. Bet pasaulinė religija, ateityje lemsianti Vakarų visuomenės ir kultūros raidą, jau buvo užgimusi.

JĖZUS IŠ NAZARETO

Gimė 4 m. pr. Kr. arba šiek tiek anksčiau Betliejaus mieste, Judėjoje (Palestinoje).

Evangelijose vaizduojami suaugusio Jėzaus gyvenimo epizodai: kaip jis pamokslauja, gydo, daro stebuklus, meta iššūkį religinei ir politinei žydų valdžiai, be to, keliauja po Galilėją ir už žydų pasaulio ribų – į Tyrą ir Sidoną. 26–30 m. Jėzus apsilankė Jeruzalėje, buvo iškilmingai sutiktas, bet paskui nuteistas mirti už šventvagystę, o nukryžiuoti jį pasmerkė romėnų prefektas Poncejus Pilotas.

Mirė apie 26–30 m. Palestinoje. Krikščionys tiki, kad po mirties Jėzus prisikėlė iš numirusiųjų.

MT 5, 3-11 (PALAIMINIMAI)

Palaiminti turintys vargdienio dvasią: jų yra dangaus karalystė.

Palaiminti liūdintys: jie bus paguosti.

Palaiminti romieji: jie paveldės žemę.

Palaiminti alkstantys ir trokštantys teisumo: jie bus pasotinti.

Palaiminti gailestingieji: jie susilauks gailestingumo.

Palaiminti tyraširdžiai: jie regės Dievą.

Palaiminti taikdariai: jie bus vadinami Dievo vaikais.

Palaiminti persekiojami dėl teisumo: jų yra dangaus karalystė.

Palaiminti jūs, kai dėl manęs jus niekina ir persekioja bei meluodami visaip šmeižia.

MT 6, 9-13 (TIKROJI MALDA)

Todėl melskitės taip:

„Tėve mūsų, kuris esi danguje,

teesie šventas tavo vardas,

teateinie tavo karalystė,

teesie tavo valia

kaip danguje, taip ir žemėje.

Kasdienės mūsų duonos duok mums šiandien

ir atleisk mums mūsų kaltes,

kaip ir mes atleidžiame savo kaltininkams.

Ir neleisk mūsų gundyti, bet gelbėk mus nuo pikto.

Nes tavo yra valdžia ir galybė, ir garbė per amžius. Amen.”*

* Šventojo Rašto citatos čia ir kitur iš: Šventasis Raštas, vert. A. Rubšys ir Č. Kavaliauskas, ekumeninis leidimas, 1999 m. – *Vert. past.*

„Kalbos, pakeitusios pasaulį“ – tai reikšmingiausių istorinių kalbų rinkinys. Leidinio sudarytojas ir įvadinio žodžio autorius Simonas Sebagas Montefiore (g. 1965 m.) – britų rašytojas, istorikas, Karališkosios literatūros draugijos narys, 2009 m. Vilniaus knygų mugės svečias, jo knygos išverstos į daugiau nei 35 kalbas. Lietuviškai išleistos „Stalino jaunystė“ (2009), „Stalinas: Raudonojo caro dvaras“ (2011), „Jeruzalė“ (2013).

„Kalbos, pakeitusios pasaulį“ – S. S. Montefiore's surinktos žymiausių politikų, visuomenės veikėjų, valstybių vadovų, karalių, imperatorių, popiežių ir prezidentų kalbos, vienu ar kitu laikotarpiu turėjusios didelį poveikį istorijos eigai. Viena svarbiausių knygos vertybių – joje pateikiamas istorinis kontekstas: aplinkybės, kuriomis kalbos buvo pasakytos, ir trumpos oratorių biografijos. Kalbos parinktos kontrastingai: dauguma jų skatino demokratinių jėgų įsigalėjimą, klojo bendrakultūrinių humanistinių vertybių pamatus, tačiau esama ir visomis prasmėmis „tamsių“ kalbų, temdžiusių pasaulio horizontą; šios liūdnus pėdsakus palikusių politinių veikėjų kalbos gali virsti pamokomis ateičiai. Talentingi oratoriai sugebėjo universalias žmogiškąsias vertybes įvilkti į patrauklų rūbą. Tarp jų – W. Churchillis, M. L. Kingas, N. Mandela, Ch. de Gaulle'is, A. Lincolnas, Jonas Paulius II, I. Gandhi, J. Stalinas. Nors visus šiuos lyderius skiria laikas ir aplinkybės, juos vienija gebėjimas suburti žmones, įkvėpti jiems ryžto, pasitikėjimo ir tikėjimo. Tai istoriniai dokumentai, galintys tapti patriotizmo, drąsos, sveiko proto, o kartais – aklos neapykantos ir karo kurstymo pavyzdžiais.

Didi kalba atspindi ne tik epochos tiesą, ji gali rodyti ir didelį melą.

S. S. Montefiore

